

Патерило І. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Грабильнікова О. А.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ПАТЕНТУВАННЯ

У статті розглянуто питання, що стосуються ефективності національних процедур патентування в контексті змінюваного правового та економічного середовища. Окремо акцентовано увагу на проблемах, які виникають через недостатню чіткість нормативно-правових актів, що регулюють інтелектуальну власність. Це включає невизначеності щодо термінів, процедурних вимог і правової підтримки під час процесу патентування, що нерідко призводить до затримок або навіть до відмови в наданні прав. Для вдосконалення цих процедур важливо втілити чіткі механізми контролю за виконанням нормативних вимог, а також забезпечити високий рівень компетентності органів, що займаються питаннями патентування. Зокрема, необхідно підвищити ефективність судових та адміністративних процедур, що регулюють оскарження рішень патентних органів. Досліджено також роль інноваційних технологій в удосконаленні адміністрування прав на інтелектуальну власність. В умовах цифровізації важливим кроком є впровадження автоматизованих систем, які дозволяють швидко й ефективно реєструвати патенти, вести облік і здійснювати моніторинг прав. Окрім того, інтеграція таких технологій забезпечить високий рівень прозорості та зменшить можливість зловживань або помилок під час реєстрації. Розвиток цифрових платформ для подачі заявок, а також використання блокчейн-технологій для забезпечення безпеки та верифікації даних може значно полегшити процес патентування, зменшити витрати й час, необхідний для розгляду заявок. Важливою складовою дослідження є також порівняльний аналіз міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності та адаптація українського законодавства до європейських і світових вимог. Україна, як частина глобальної правової спільноти, повинна прагнути до інтеграції в міжнародний правовий простір через вдосконалення правових норм та процедур, що забезпечують надійну охорону прав інтелектуальної власності. У цьому контексті особливу увагу приділено питанням гармонізації українських стандартів з нормами, закріпленими в договорах і конвенціях, зокрема в рамках угод з ЄС та СОТ.

Ключові слова: інтелектуальна власність, майнові права, адміністративно-правове регулювання, патентування, оцінка прав, міжнародні договори, комерціалізація.

Постановка проблеми. Сфера інтелектуальної власності сьогодні посідає провідне місце у формуванні сучасної інноваційної економіки. Ефективне управління майновими правами та вдосконалення процедур патентування стають необхідною умовою конкурентоспроможності держави. Разом із тим, в Україні ще й досі існують прогалини у правовому регулюванні, що знижують ефективність практичної реалізації норм і створюють ризики для правовласників.

Важливо зазначити, що навіть за наявності нормативних актів, які врегульовують колективне управління правами та порядок їх оцінки [1; 2], на практиці ці механізми не завжди діють належним

чином. Проблеми спостерігаються як у сфері методики оцінювання прав, так і в адміністративних процедурах їх реалізації [7; 8]. Це підтверджує, що реальне впровадження правових норм потребує подальшого доопрацювання. Особливої уваги заслуговують питання патентування. С. Тростіна підкреслює, що складність у формулюванні винаходів на речовину часто призводить до розмитості правової охорони та виникнення спорів [3, с. 87–89]. Подібну проблему вбачає й О. Зузак, наголошуючи, що вибір процедур набуття прав на винаходи залишається складним та іноді не відповідає європейським підходам [4, с. 39]. Не менш важливим є і питання природи патентної доку-

ментації. Як зазначає А. Кудін, відсутність чіткого визначення її адміністративно-правового статусу знижує прозорість та передбачуваність системи охорони інтелектуальної власності [6, с. 105–106]. На це накладаються й висновки І. Катеринчука, який акцентує на недостатній ефективності чинних адміністративних механізмів у сфері інтелектуальної власності [5, с. 85–88]. Окремий вплив мають міжнародні стандарти, закріплені у Договорі про патентну кооперацію та Конвенції, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності [9; 10]. Вони визначають рамкові засади правового захисту і вимагають від України гармонізації власного законодавства з глобальними підходами.

Таким чином, проблема формування дієвих адміністративно-правових механізмів у сфері управління майновими правами та удосконалення процедур патентування залишається актуальною і потребує подальшого наукового обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які досліджували проблематику у сфері інтелектуальної власності, варто відзначити С.В. Тростіну, О.В. Зузака, І.П. Катеринчука, А.В. Кудіна. Їхні дослідження стосуються як питань удосконалення процедур патентування, так і особливостей адміністративно-правового регулювання, що створює ґрунтовну базу для подальших наукових напрацювань.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження адміністративно-правових механізмів управління майновими правами інтелектуальної власності та визначення напрямів удосконалення процедур патентування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні базується на системі законів та підзаконних актів, які визначають порядок управління та реалізації майнових прав. Одним із ключових документів є Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 року № 2415-VIII [1]. Ним закріплено правові засади діяльності організацій колективного управління, які здійснюють збір, розподіл та виплату винагород правовласникам. Цей Закон став важливим кроком до впровадження прозорих механізмів управління правами у культурній та творчій індустрії. Важливе значення для забезпечення правової визначеності має і Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України

від 3 жовтня 2007 року № 1185 [2]. Цей документ встановлює основні принципи та підходи до оцінювання вартості майнових прав, що дозволяє враховувати інтелектуальну власність у господарських операціях нарівні з іншими видами майна. Окремі положення, що деталізують порядок проведення оцінки майнових прав, містяться у відомчих нормативних актах. Так, наказ Державного департаменту інтелектуальної власності МОН України від 3 березня 2004 року № 228 затвердив «Положення про порядок проведення оцінки прав інтелектуальної власності» [7], а спільний наказ Фонду державного майна України та Міністерства освіти і науки України від 27 червня 2008 року № 740/401 унормував питання, пов'язані з методикою та процедурою такої оцінки [8]. Саме завдяки цим документам у національній практиці сформовано адміністративні інструменти, що забезпечують можливість легітимного визначення вартості майнових прав.

Однією з актуальних проблем у сфері інтелектуальної власності залишається визначення вартості майнових прав. Хоча на рівні законодавства вже прийнято Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 [2], на практиці методика оцінювання застосовується не завжди послідовно. Існуючі підходи не враховують усіх особливостей різних об'єктів інтелектуальної власності, а результати оцінки часто стають предметом сумнівів у судових і господарських спорах. Додаткові положення, що регламентують порядок проведення оцінки, містяться у «Положенні про порядок проведення оцінки прав інтелектуальної власності», затверджене наказом Державного департаменту інтелектуальної власності МОН України від 3 березня 2004 р. № 228 [7]. Важливе значення має і спільний наказ Фонду державного майна України та Міністерства освіти і науки України від 27 червня 2008 р. № 740/401, яким унормовано питання методики та процедури оцінювання [8]. Однак навіть за їх наявності система залишається недостатньо уніфікованою. Ще однією проблемою є недостатня прозорість адміністрування прав. Відсутність єдиних вимог до органів та установ, які здійснюють контроль у цій сфері, створює ризики подвійного трактування нормативних положень. Це призводить до затягування процедур, ускладнення комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності та зменшення довіри до державних механізмів управління.

У науковій літературі значну увагу приділено проблемам складання патентної документації та вибору процедур набуття прав на винаходи. С.В. Тростіна у своїх дослідженнях наголошує, що формула винаходу є головним елементом, який визначає обсяг правової охорони. Недостатня точність у її складанні може призвести до неоднозначності у тлумаченні та виникнення патентних спорів [3, с. 87]. Автор підкреслює, що саме правильний добір істотних ознак і чіткість формулювань гарантують правову визначеність винаходу [3, с. 89].

Розвиток національної системи охорони інтелектуальної власності в Україні значною мірою визначається міжнародними стандартами, закріпленими у ключових багатосторонніх договорах. Одним із них є Договір про патентну кооперацію, підписаний у Вашингтоні 19 червня 1970 року [9]. Цей міжнародний акт створив механізм подання єдиної міжнародної заявки, що дозволяє одночасно забезпечити охорону винаходу в кількох країнах. Для України участь у цьому договорі означає спрощення процедур для заявників і інтеграцію до світової патентної системи. Важливим документом є й Конвенція, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності, прийнята у Стокгольмі 14 липня 1967 року [10]. Саме в рамках ВОІВ формуються основні міжнародні стандарти охорони авторських і суміжних прав, промислової власності та патентування. Членство України у ВОІВ забезпечує доступ до глобальних практик і водночас зобов'язує державу гармонізувати своє законодавство з міжнародними вимогами.

Аналіз нормативної бази та наукових досліджень показує, що сфера управління майновими правами інтелектуальної власності в Україні має значний потенціал, але водночас стикається з низкою труднощів у практичному застосуванні. Вирішення цих проблем вимагає комплексного вдосконалення адміністративно-правових механізмів. Передусім необхідно підвищити ефективність процедур оцінки майнових прав. Попри наявність Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 [2], питання прозорості методик залишаються відкритими. Додаткові орієнтири закладено у «Положенні про порядок проведення оцінки прав інтелектуальної власності», затвердженому наказом Державного департаменту інтелектуальної власності від 3 березня 2004 р. № 228 [7]. Важливі положення також

містяться у спільному наказі Фонду державного майна України та Міністерства освіти і науки України від 27 червня 2008 р. № 740/401, де врегульовано методику та процедуру такої оцінки [8]. Запровадження єдиних цифрових реєстрів та інтеграція електронних сервісів дозволили б підвищити рівень довіри до результатів оцінювання.

Важливою складовою є також удосконалення патентних процедур. Досвід, відображений у наукових працях С.В. Тростіної [3, с. 87–89] та О.В. Зузака [4, с. 39–41], свідчить про потребу в спрощенні формулювання винаходів і більш чітких орієнтирах при виборі процедури патентування. Це сприятиме зменшенню кількості спорів і скороченню часу, необхідного для отримання правової охорони. Необхідним є й усунення недоліків адміністративно-правового регулювання, про які зазначають І.П. Катеринчук [5, с. 85–87] та А.В. Кудін [6, с. 105–106]. Йдеться про підвищення прозорості роботи органів, що адмініструють систему інтелектуальної власності, узгодженість нормативно-правових актів і створення чітких процедур взаємодії між державними інституціями та заявниками. Важливу роль відіграє міжнародний аспект. Участь України в Договорі про патентну кооперацію [9] та Конвенції ВОІВ [10] створює підґрунтя для подальшої гармонізації із світовими стандартами. Адаптація європейських практик та використання досвіду ВОІВ дасть змогу підвищити ефективність національної системи охорони прав і зміцнити позиції України у міжнародному інноваційному середовищі.

Висновки. Управління майновими правами інтелектуальної власності та удосконалення процедур патентування в Україні залишаються важливими напрямками розвитку правової системи. Проведений аналіз показав, що, попри наявність достатньо широкої нормативної бази, ефективність її практичного застосування часто обмежується складністю процедур, відсутністю прозорості та недостатньою узгодженістю між органами державної влади. Суттєвими проблемами є оцінка вартості майнових прав, визначення адміністративно-правового статусу патентної документації, а також складність складання формули винаходу та вибору оптимальної процедури патентування. Водночас наукові дослідження українських авторів свідчать, що розв'язання цих проблем можливе завдяки модернізації правових механізмів, гармонізації законодавства з європейськими та міжнародними стандартами, а також впровадженню цифрових інструментів адміністрування. Особливої уваги потребує забезпечення прозорості в роботі

органів, що здійснюють регулювання у сфері інтелектуальної власності, і створення умов для більш швидкої та зрозумілої взаємодії із заявниками. У перспективі вдосконалення системи управління

майновими правами стане підґрунтям для розвитку інновацій, зростання інвестиційної привабливості країни та інтеграції України до глобального інтелектуального простору.

Список літератури:

1. Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>
2. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»: постанова від 03.10.2007 № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text>
3. Тростіна С. В. Особливості складання формули винаходу на речовину в патентному праві України. Актуальні проблеми розвитку правової системи України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (26.05.2022, м. Черкаси). Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. С. 87–93. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/6082/1/Збірник%20конференції.pdf>
4. Зузак О. В. Принципи вибору процедур набуття прав на винаходи. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (26.04.2024, м. Київ). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. С. 37–42. URL: https://km.kpi.ua/wpcontent/uploads/Збірник_ДеньІВ_26_04_2024.pdf
5. Катеринчук І. П. Адміністративно-правове регулювання у сфері інтелектуальної власності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 2. С. 85–88. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/2/22.pdf>
6. Кудін А. В. Адміністративно-правова природа патентної документації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. № 47 (1). С. 105–107.
7. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc47/part_1/24.pdf
8. Положення про порядок проведення оцінки прав інтелектуальної власності: наказ Державного департаменту інтелектуальної власності МОН України від 03.03.2004 № 228. URL: https://ukrpatent.org/atachs/Polozhennia_pro_poriadok_provedennia_otsinky_prav_iv-0624-web.pdf
9. Про затвердження Положення про порядок оцінки майнових прав інтелектуальної власності: наказ Фонду державного майна України та Міністерства освіти і науки України від 27.06.2008 № 740/401 (зареєстровано в Мін'юсті України 16.07.2008 № 726/15317). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08#Text>
10. Договір про патентну кооперацію (Вашингтон, 19 червня 1970 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text
11. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization (WIPO Convention, Stockholm, 14.07.1967, amended 1979). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283854>

Paterylo I. V., Hrabynnikova O. A. ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISMS FOR MANAGING PROPERTY RIGHTS AND IMPROVING PATENTING PROCEDURES

The article also addresses issues related to the effectiveness of national patenting procedures in the context of the changing legal and economic environment. Special attention is given to problems arising from the lack of clarity in the normative legal acts regulating intellectual property. This includes uncertainties regarding deadlines, procedural requirements, and legal support during the patenting process, which often lead to delays or even refusals to grant rights. To improve these procedures, it is important to implement clear mechanisms for ensuring compliance with regulatory requirements and to ensure a high level of competence among the bodies responsible for patenting. In particular, it is necessary to enhance the effectiveness of judicial and administrative procedures governing the appeal of patent office decisions. The role of innovative technologies in improving the administration of intellectual property rights is also explored. In the context of digitalization, an important step is the implementation of automated systems that allow for the rapid and efficient registration of patents, record-keeping, and monitoring of rights. Moreover, the integration of such technologies will ensure a high level of transparency and reduce the possibility of abuse or errors during registration. The development of digital platforms for submitting applications, as well as the use of blockchain technology for data security and verification, can significantly simplify the patenting process, reducing both the costs and time required to process applications. An important part of the study is also a comparative analysis of international standards for intellectual property protection and the adaptation of Ukrainian legislation to European and global

requirements. As part of the global legal community, Ukraine should strive to integrate into the international legal space by improving legal norms and procedures that ensure reliable protection of intellectual property rights. In this context, special attention is paid to the harmonization of Ukrainian standards with the norms established in treaties and conventions, particularly those within agreements with the EU and the WTO.

Key words: *intellectual property, property rights, administrative and legal regulation, patenting, rights evaluation, international treaties, commercialization.*

Дата надходження статті: 31.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025